

102 [Two autobiographical texts (24 May 1943)]

Vooraf

James Johnson Sweeney¹ - conservator van het Museum of Modern Art in New York - vat het plan op om een artikel te schrijven over Mondriaan. Hij wil daarvoor de schilder interviewen en nodigt hem uit voor een lunch. Waarschijnlijk is het artikel over Mondriaan blijven liggen, want een jaar later nodigt Sweeney de schilder uit voor een tweede lunchgesprek; dit vindt plaats op 24 mei 1943. De aantekeningen die door Mondriaan gemaakt werden voorafgaande aan het eerste interview (1 juni 1942) presenteren we bij 098 *Autobiographical text (end-May, 1942)*. De notities ter voorbereiding van het tweede gesprek presenteren we hier.

Na het interview van 24 mei 1943 schrijft Mondriaan James Sweeney een brief met daarin aanvullende informatie over zijn werk. Waarschijnlijk schiet hem nog iets te binnen, want diezelfde dag nog stuurt hij Sweeney ook nog een briefkaart met een aanvullende notitie.

Bron

Vier bronnen zijn achterhaald die te maken hebben met de autobiografische informatie die Mondriaan in mei 1943 aan Sweeney verstrekt.

De eerste bron is een brief van Mondriaan aan James van 'may 24'. Deze brief is in facsimile afgedrukt in de tentoonstellingscatalogus 'Piet Mondrian. The Earlier Years'² en wordt aangekondigd als: 'Unpublished letter from Mondrian, New York, 1943'. Jaren later (1951) schrijft Sweeney over deze brief in een artikel³: 'It [the letter] was written after a long luncheon discussion with him on May 24, 1943, [...]'. We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en voltooid.

De tweede bron is een briefkaart van Mondriaan aan Sweeney. De tekst op de briefkaart is alleen bekend door de publicatie in een artikel van Sweeney uit 1951: 'And on another card in the same post he wrote [...]'.⁴

In Mondriaans nalatenschap⁵ bevinden zich nog twee andere bronnen die overeenkomst vertonen met de inhoud van de brief en de briefkaart aan James Sweeney. Manuscript '17' vertoont inhoudelijk overeenkomst met de brief van 24 mei 1943 en manuscript '23a' met de briefkaart⁶. Manuscript '17' is met potlood geschreven op de achterzijde van een envelop afkomstig van Sweeney (27 januari 1943)⁷. De tekst bevat geen correcties en komt vrijwel overeen met een gedeelte van de brief. Manuscript '23a'⁸ is geschreven op een uitnodiging voor een tentoonstelling '11 Abstract Paintings by 11 Modern Painters'⁹. Deze achterzijde krijgt de aanduiding '23a[2]'. De twee notities aan de voorzijde van de uitnodiging ('23a[1]') zijn in dit corpus elders ondergebracht¹⁰. De tekst van '23a[2]' is met potlood geschreven en hier en daar met pen gecorrigeerd. De tekst op de achterzijde van manuscript '23a' is vrijwel gelijk aan de door Sweeney gepubliceerde tekst op de briefkaart. Deze bron beschouwen we als authentiek, geautoriseerd en voltooid.

Deze aantekeningen van eind januari 1943 heeft Mondriaan later dus gebruikt voor de brief en briefkaart aan Sweeney van eind mei 1943.

Basistekst en leestekst

Twee autobiografische teksten - beide gedateerd 24 mei 1943 - worden hier gepresenteerd: de tekst van Mondriaans brief en die van de briefkaart aan Sweeney.

De basis voor de gepresenteerde brief is de facsimile-publicatie in de tentoonstellingscatalogus 'Piet Mondrian, the earlier years' (1957/1958). In de presentatie wordt eerst de brief getoond en vervolgens de bijlagen.

¹ James Johnson Sweeney (1900-1986) Amerikaans schrijver over moderne kunst; van 1935 tot 1946 was hij conservator van het Museum of Modern Art, en van 1952 tot 1960 directeur van het Guggenheim Museum.

² Tentoonstellingscatalogus 'The Solomon R. Guggenheim Museum, z.p., z.j.; 10 december 1957 - 26 januari 1958.

³ J.J. Sweeney. 'Mondrian, the Dutch and De Stijl'. In: *Art News* 50. Summer 1951: 24-25, 62-64.

⁴ Idem: 62.

⁵ Holtzman Deposit: Box 5, Folder 12, no. 17. Digital Appendix: Supplements 102-1 [no title] (manuscript 17).

⁶ Holtzman Deposit: Box 5, Folder 2, no. 23a. Digital Appendix: Supplements 102-1 [no title] (manuscript 23a).

⁷ Afmeting: 19,0 x 9,8 cm (7½ x 3⅞ inch).

⁸ Afmeting: 16,8 x 12,4 cm (6⅝ x 4⅞ inch).

⁹ Invitatie voor een tentoonstelling in de Valentine Gallery, New York: eind januari 1943 - [23] februari 1943.

¹⁰ [103] [*Notes (1938-1943)*].

Als basis voor de gepresenteerde briefkaart is gekozen voor de publicatie van de tekst door Sweeney in 1951. We weten niet precies wat Mondriaan op de briefkaart heeft geschreven; we kennen alleen de publicatie van Sweeney.

De twee teksten zijn in de presentatie gescheiden door een lijn.

Titel

Geen van de bronnen heeft een titel. Als geen titel aanwezig is, wordt een fictieve titel toegevoegd aan de gepresenteerde tekst. Omdat het twee autobiografische teksten van een zelfde datum betreft, krijgt de gepresenteerde tekst de fictieve titel: [*Two autobiographical texts (May 24, 1943)*]¹¹.

Datering en ondertekening

De brief van Mondriaan aan James Sweeney is gedateerd: 'may 24'. Afgaande op wat Sweeney vermeldt in zijn artikel uit 1951 is de brief geschreven op 24 mei 1943: 'It was written after a long luncheon discussion with him on May 24, 1943 [...]'¹². De brief is ondertekend met: 'Mondrian.'

Sweeney geeft als datering voor de briefkaart: 'And on another card in the same post [...]'¹³. De briefkaart heeft dus dezelfde datering als de brief: 24 mei 1943.

Ontstaan en publicatie

James Sweeney wil een artikel over Mondriaan schrijven. Tijdens het eerste interview (1 juni 1942) heeft hij waarschijnlijk nog niet voldoende informatie verzameld en nodigt hij Mondriaan voor een tweede gesprek. Dit gesprek zou waarschijnlijk eind januari 1943 plaatsvinden - geconcludeerd uit de datering van Sweeney's envelop in het Holyzman Deposit - maar is uitgesteld tot 24 mei 1943.

Na het interview heeft Mondriaan Sweeney direct een brief en een briefkaart gestuurd met aanvullende informatie. Deze brief en briefkaart heeft Sweeney gepubliceerd¹⁴. Overigens gebruikt Mondriaan in de brief en de briefkaart de tekst van de notities van januari 1943. De notitie die terug te vinden is in de brief, is geschreven op een envelop afkomstig van Sweeney met het poststempel 'Jan 27, 1943' (manuscript '17'). Dezelfde regels van deze notitie komen ook voor in een tekst van Mondriaan: *A New Realism* (april 1943). Ook de notitie op de briefkaart aan Sweeney dateert van eind januari 1943, want deze is geschreven op de achterzijde van een uitnodiging voor een tentoonstelling in januari 1943 (manuscript '23a'). De beide data van Sweeney brief en de uitnodiging doen vermoeden dat het tweede lunchgesprek oorspronkelijk in januari 1943 gepland was.

Sweeney's monografie over Mondriaan verschijnt pas in 1948¹⁵. Daarnaast schrijft de conservator nog vier artikelen over Mondriaan¹⁶ die alle na Mondriaans dood (1 februari 1944) zijn gepubliceerd.

De brief van Mondriaan van 24 mei 1943 is tweemaal in facsimile gepubliceerd¹⁷. In de publicatie van 1951 heeft Sweeney het Engels van Mondriaan gecorrigeerd. In dit corpus wordt de tekst in Mondriaans eigen bewoordingen gepresenteerd. De tekst van de briefkaart is door Sweeney gepubliceerd in het artikel 'Mondrian, the Dutch and De Stijl' (1951).

Vermelding van personen

In de bijlage van de brief van 24 mei 1943 noemt Mondriaan Theo van Doesburg¹⁸. Mondriaan zegt over zijn overleden vriend: 'In his later works Doesburg tried to destroy static expression by diagonal position of his lines. But in this way the feeling of physic equilibrium which is necessary to enjoy a work of art is lost.'

¹¹ Mondriaan woont mei 1943 in New York, 353 East 56th Street.

¹² James J. Sweeney. 'Mondrian, the Dutch and De Stijl'. In: *Art News* 50. Summer 1951: 25.

¹³ Idem: 62.

¹⁴ Tentoonstellingscatalogus The Solomon R. Guggenheim Museum, z.p., z.j.; 10 december 1957 - 26 januari 1958.

¹⁵ James J. Sweeney. *Mondrian*. New York, 1948.

¹⁶ 1) J. Sweeney. '[In memory of Piet Mondrian]'. In: *Partisan Review* (1944): 173-175.

2) J. Sweeney. 'Piet Mondrian'. In: *The Bulletin of the Museum of Modern Art* 4(Spring 1945): 2-12.

3) J. Sweeney. 'Piet Mondrian'. In: *The Bulletin of the Museum of Modern Art* 13, 4-5 (September 1946): 35-36.

4) J. Sweeney. 'Mondrian, the Dutch and De Stijl'. In: *Art News* 50 (Summer, 1951): 24-25, 62-64.

¹⁷ 1) een gedeelte van de brief in 'Mondrian, the Dutch and De Stijl'. In: *Art News* 50 (Summer, 1951): 24-25.

2) in de tent.cat. 'Piet Mondrian, the earlier years'. New York, 1957.

¹⁸ Theo van Doesburg (1883-1931), Nederlands schrijver, kunstenaar en redacteur van *De Stijl*.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in [*Two autobiographical texts (May 24, 1943)*] besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaan-woorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het ‘Sleutelwoordenregister’¹⁹. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *abstract, abstract art, abstraction, cubism, destructive element, dynamic movement, equivalence, means of expression, mutual equivalence, mutual opposition, universal expression, vitality.*

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

Sweeney vermeldt in zijn artikel uit 1951 dat de brief en de briefkaart met [*Two autobiographical texts (May 24, 1943)*] geschreven zijn op 24 mei 1943. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1943 vier schilderijen vervaardigd: B320/275-B323²⁰. Hij zal tijdens het schrijven aan *A New Realism* met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

¹⁹ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

²⁰ CRII: 416-419.